ECLI:LV:AT:2022:1027.C33275320.11.S
Lieta Nr. C33275320, SKC-153/2022
Civillietu departaments

Latvijas Republikas Senāts

S P R I E D U M S

Rīgā 2022. gada 27. oktobrī

Senāts šādā sastāvā:

senators referents Kaspars Balodis,

senatore Zane Pētersone,

senators Normunds Salenieks

izskatīja rakstveida procesā /pers. B/ kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021. gada 24. marta spriedumu civillietā /pers. B/ prasībā pret Latvijas Banku par darba algas piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Saeima 2013. gada 31. oktobrī ievēlējusi /pers. B/ par Latvijas Bankas prezidentu.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā (turpmāk – KNAB) /datums/uzsākts kriminālprocess. /pers. B/ tā ietvaros /datums/atzīts par aizdomās turēto tāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 320. panta ceturtajā daļā – kukuļa pieprasīšana un pieņemšana, ko izdarījusi valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli. Ar KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmumu /pers. B/ kā viens no drošības līdzekļiem piemērots noteiktas nodarbošanās aizliegums. Lēmumā izskaidrots, ka noteiktas nodarbošanās aizliegums ir ar procesa virzītāja lēmumu noteikts ierobežojums aizdomās turētajam veikt noteikta veida nodarbošanos (darbības), kas saistītas ar lēmuma pieņemšanas, kontroles un uzraudzības funkcijām Latvijas Bankā, tostarp ieņemt Latvijas Bankas prezidenta amatu.

Izpildot KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmumu, Latvijas Bankas padome 2018. gada 23. februārī izdevusi rīkojumu Nr. 268/1, ar kuru nolēmusi: 1) nodrošināt, ka /pers. B/ nepilda Latvijas Bankas prezidenta amata pienākumus, kā arī neveic darbības, kas saistītas ar lēmumu pieņemšanas, kontroles un uzraudzības funkcijām; 2) neizmaksāt /pers. B/ darba samaksu par Latvijas Bankas prezidenta pienākumu pildīšanu un apturēt /pers. B/ kā Latvijas Bankas prezidentam piešķirtā dienesta transportlīdzekļa lietošanu.

Ar Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra spriedumu apvienotajās lietās C- 202/18 un C-238/18 atcelts KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmums, ciktāl ar to /pers. B/ aizliegts pildīt Latvijas Bankas prezidenta pienākumus.

Latvijas Bankas padome 2019. gada 26. februārī izdevusi rīkojumu Nr. 286/1, ar kuru atzinusi par spēku zaudējušu 2018. gada 23. februāra rīkojumu Nr. 268/1 „Par drošības līdzekļa izpildi".

[2] /pers. B/ 2020. gada 24. janvārī cēlis tiesā prasību pret Latvijas Banku, lūdzot piedzīt no Latvijas Bankas /pers. B/ labā neizmaksāto darba algu par laiku no 2018. gada februāra līdz 2019. gada februārim 151 704 EUR.

Prasības pieteikumā norādīti šādi argumenti.

[2.1] Prasītājs lūdz piedzīt darba samaksu par laika periodu, kurā viņam ar procesa virzītāja lēmumu kriminālprocesā bija aizliegts pildīt amata pienākumus. Lai gan procesa virzītāja lēmums un likums to neparedzēja, Latvijas Banka laikā no 2018. gada februāra līdz 2019. gada februārim pēc savas iniciatīvas ieturēja darba algas izmaksu prasītājam.

Procesa virzītāja lēmums par prasītājam noteikto amata pienākumu pildīšanas ierobežošanu ar Eiropas Savienības Tiesas spriedumu atzīts par prettiesisku un

atcelts. Neskatoties uz to, atbildētāja ieturēto darba algu prasītājam nav izmaksājusi.

[2.2] Likuma „Par Latvijas Banku" 30. pants noteic, ka Latvijas Bankas prezidentam par darbu pienākas darba samaksa, kuras apmēru nosaka Latvijas Bankas padome. Darba samaksas apmēra noteikšana ir vienīgā Latvijas Bankas padomei ar likumu piešķirtā tiesība attiecībā uz Latvijas Bankas prezidenta darba pienākumu pildīšanas un darba samaksas jautājumiem.

Latvijas Bankas prezidents ir augstākā Latvijas Bankas amatpersona, kuru var amatā iecelt un atcelt no tā tikai Saeima. Neviena no Latvijas Bankas institūcijām nav tiesīga pieņemt Latvijas Bankas prezidenta darbību ierobežojošus lēmumus, tajā skaitā lēmumu par darba algas neizmaksāšanu.

Uz 2018. gada 1. janvāri /pers. B/ darba alga bija 12 642 EUR mēnesī. Prasītājs prettiesiski nav saņēmis darba algu laikā no 2018. gada februāra līdz 2019. gada februārim. No Latvijas Bankas piedzenama neizmaksātā darba alga 151 704 EUR apmērā.

[2.3] Prasība pamatota ar likuma „Par Latvijas Banku" 1. un 30. pantu.

[3] Ar Rīgas rajona tiesas 2020. gada 6. novembra spriedumu prasība apmierināta.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar Latvijas Bankas apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2021. gada 24. marta spriedumu prasību noraidījusi.

Spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[4.1] Latvijas Bankas prezidenta ievēlēšanu un atbrīvošanu no amata reglamentē likums „Par Latvijas Banku". Saskaņā ar šā likuma 22. panta pirmo daļu Latvijas Bankas prezidentu pēc ne mazāk kā desmit deputātu ierosinājuma ievēlē amatā Saeima. Savukārt likuma „Par Latvijas Banku" 22. panta ceturtajā un piektajā daļā noteikts, kādos gadījumos Saeima var atbrīvot Latvijas Bankas prezidentu no amata. Saeima nevar lemt par Latvijas Bankas prezidenta atstādināšanu no amata gadījumā, ja krimināļprocesa ietvaros piemērots drošības līdzeklis – noteiktas nodarbošanās aizliegums. Saeima var lemt par Latvijas Bankas prezidenta atbrīvošanu no amata pēc tam, kad stājies spēkā notiesājošs tiesas spriedums.

Konkrētajā gadījumā par /pers. B/ atstādināšanu no darba sakarā ar drošības līdzekļa piemērošanu bija tiesīga lemt Latvijas Bankas padome, jo šādas pilnvaras tai piešķirtas ar likuma „Par Latvijas Banku" 26. panta pirmo daļu.

Latvijas Bankas prezidentam nav imunitātes no krimināļatbildības. Kā norādīts Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra spriedumā apvienotajās lietās C-202/18 un C- 238/18, Eiropas Centrālo banku sistēmas Statūtu un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 14.2. pants nepiešķir valsts centrālās bankas vadītājam imunitāti no krimināļatbildības un neierobežo drošības līdzekļus, kas viņam var tikt piemēroti.

[4.2] Konkrētajā gadījumā Latvijas Bankas padome nelēma par prasītāja atstādināšanu no darba pēc savas iniciatīvas. Noteiktas nodarbošanās aizliegums prasītājam bija piemērots ar KNAB amatpersonas lēmumu, kurš saskaņā ar Krimināļprocesa likuma 254. pantu Latvijas Bankai bija obligāti izpildāms.

Saskaņā ar Darba likuma 58. pantu atstādināšana no darba ir ar darba devēja rakstveida rīkojumu noteikts pagaidu aizliegums darbiniekam atrasties darba vietā un veikt darbu, par atstādināšanas laiku viņam neizmaksājot darba samaksu. Šī panta otrā daļa noteic, ka darba devējam ir pienākums atstādināt darbinieku no darba, ja normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos to pieprasa attiecīgi pilnvarota valsts institūcija.

Ņemot vērā, ka darba samaksas apturēšana ir atstādināšanas tiesiskās sekas, Latvijas Bankas padome, izdodot rīkojumu par prasītājam piemērotā drošības līdzekļa izpildi, bija tiesīga lemt par darba samaksas neizmaksāšanu viņam. Tiesības saņemt darba samaksu pēc vispārējā principa rodas tikai tad, ja tiek veikti darba pienākumi. Ja Latvijas Bankas prezidentam nav tiesību veikt amata pienākumus, tad nav pamata darba samaksas saņemšanai.

Lai gan Latvijas Bankas prezidentu ieceļ amatā Saeima un ar viņu nav noslēgts darba līgums, arī uz Latvijas Bankas prezidentu var attiecināt Darba likuma normas, piemēram, par darba un atpūtas laiku, kā arī darba samaksu. To paredz arī Latvijas Bankas padomes 2009. gada 5. novembra iekšējās kārtības noteikumu Nr. 172/25 „Darba samaksas noteikšanas un piešķiršanas kārtība" $3.^1$ punkts, nosakot, ka uz Latvijas Bankas amatpersonu un darbinieku tiesiskajām attiecībām ar Latvijas Banku tiek attiecināts likums „Par Latvijas Banku" un Darba likums.

[4.3] Nepamatots ir prasītāja arguments, ka prasība par darba algas piedziņu apmierināma, jo prasītājam pienākas darba samaksa par vairāku amatu (Latvijas Bankas prezidenta, Latvijas Bankas padomes locekļa un Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa) pienākumu pildīšanu, bet atstādināts viņš ir tikai no Latvijas Bankas prezidenta amata.

Atbilstoši likuma „Par Latvijas Banku" 28. panta pirmajai daļai Latvijas Bankas prezidents vada bankas padomi un atbild par tās sekmīgu organizāciju. Savukārt šī panta trešajā daļā noteikts, ka Latvijas Bankas prezidents pārstāv Latvijas Banku attiecībās ar citām bankām, valsts un pašvaldību iestādēm Latvijā, starptautiskajām finanšu un kredīta organizācijām. Līdz ar to Latvijas Bankas padomes locekļa un Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa amata pienākumu pildīšana Latvijas Bankas prezidentam noteikta ar likumu un to nevar uzskatīt par vairāku amatu apvienošanu.

Latvijas Bankas padomes locekļa un Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa amati nav patstāvīgi pildāmi, to veikšana ietilpst Latvijas Bankas prezidenta amata pienākumos. Līdz ar to, atstādinot Latvijas Bankas prezidentu no amata pienākumiem, viņš neturpina darbu un nav pamata viņam izmaksāt darba algu.

[4.4] Darba likuma 58. panta ceturtā daļa nosaka, ka gadījumā, ja darbinieka atstādināšana no darba bijusi nepamatota darba devēja vainas dēļ, darba devējam ir pienākums izmaksāt darbiniekam vidējo izpeļņu par visu darba piespiedu kavējuma laiku, kā arī atlīdzināt ar atstādināšanu radušos zaudējumus.

To ievērojot, darba alga par Latvijas Bankas prezidenta atstādināšanas laiku būtu piedzenama tikai gadījumā, ja atstādināšana notiktu atbildētājas vainojamas rīcības rezultātā, kas konkrētajā gadījumā nav konstatējams. Latvijas Bankas padome 2018. gada 23. februāra rīkojumu izdeva, pamatojoties uz tai obligāti izpildāmu KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmumu par drošības līdzekļa piemērošanu. Līdz ar to nav konstatējama Latvijas Bankas vainojama rīcība un nepastāv priekšnoteikumi neizmaksātās darba algas piedziņai.

[4.5] Pamatots ir apelācijas sūdzības arguments, ka atbildētāja nevar būt atbildīga par izmeklēšanas procesā pieņemta prettiesiska KNAB lēmuma sekām.

Ņemot vērā, ka ar Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra spriedumu atcelts KNAB 2018. gada 19. februāra lēmums, ciktāl ar to /pers. B/ aizliegts pildīt Latvijas Bankas prezidenta pienākumus, atlīdzība par prasītājam nodarīto kaitējumu (nesaņemto darba algu) būtu vērtējama no valsts atbildības aspekta.

[4.6] Pirmās instances tiesa spriedumā atzinusi, ka Latvijas Banka radījusi prasītājam dīkstāves stāvokli, kā arī vienlaikus notikusi Latvijas Bankas prezidenta prettiesiska atstādināšana no amata. Latvijas Bankai šādā situācijā esot pienākums izmaksāt prasītājam darba algu par visu nepamatotās atstādināšana un faktiskās dīkstāves periodu.

Atstādināšana no darba un dīkstāve ir atšķirīgi tiesību institūti. Nav iespējama situācija, ka prasītājs atrodas dīkstāvē un ir atstādināts no amata pienākumu pildīšanas. Atšķirībā no atstādināšanas dīkstāvei raksturīga situācija, kad darbinieks pats ir gatavs veikt darba pienākumus un no viņa puses nav šķēršļu to darīt, bet darba devējs nenodarbina darbinieku.

Ņemot vērā, ka konkrētajā gadījumā veikt darba pienākumus prasītājam liedza kriminālprocesā piemērotais drošības līdzeklis, dīkstāve nav konstatējama.

[5] Kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021. gada 24. marta spriedumu iesniedzis /pers. B/, lūdzot spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[5.1] /pers. B/ ir tiesības saņemt vienotu atlīdzību par darbu Latvijas Bankas prezidenta, Latvijas Bankas padomes locekļa un Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa amatā. Drošības līdzekļa piemērošana attiecībā uz vienu amatu nenozīmē, ka tiesības saņemt darba samaksu zūd pilnībā. Gadījumā, ja prasītājs kaut kādu iemeslu dēļ nav tiesīgs saņemt darba algu kā Latvijas Bankas prezidents, viņam saglabājas tiesības uz darba samaksu kā Eiropas Centrālās bankas Padomes loceklim.

/pers. B/ darbībai Eiropas Centrālās bankas Padomē, kaut arī tā ir saistīta ar ievēlēšanu Latvijas Bankas prezidenta amatā, ir patstāvīgs raksturs. Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa amatā prasītājs nedarbojas kā Latvijas Bankas prezidents, bet gan kā patstāvīgs monetārās politikas eksperts. Līdz ar to jebkādus lēmumus par prasītāja darbības ierobežošanu Eiropas Centrālajā bankā bija tiesīga pieņemt tikai pati Eiropas Centrālā banka.

[5.2] Apelācijas instances tiesa nepareizi iztulkojusi Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra spriedumā apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 minēto.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija norādījusi, ka tās ieskatā Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra spriedums apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 nosaka prasītājam imunitātes neesību pret drošības līdzekļu piemērošanu.

Tiesa nav ņēmusi vērā, ka ar Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra spriedumu apvienotajās lietās C- 202/18 un C-238/18 tika izskatīta Latvijas Bankas prezidenta prasība par nepamatotu atcelšanu no amata un tiesas secinājumi aprobežoti tikai ar lietā konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem.

Eiropas Savienības Tiesā šobrīd atrodas neizskatīta lieta jautājumā par Latvijas Bankas prezidenta (un ar to saistīto Eiropas Savienības amatu) tiesisko imunitāti. Šī lieta tiks izskatīta prejudiciāla nolēmuma procedūrā, un tieši tajā būs skaidrots jautājums par imunitātes esamību Latvijas Bankas prezidentam konkrētajā kriminālprocesā.

Papildus tam norādāms uz Eiropas Savienības Tiesas Ģenerāladvokātes apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 sniegtajiem secinājumiem, kuros norādīts, ka ar prasītāju saistītājā kriminālprocesā /pers. B/ var būt piemērojama imunitāte kā Eiropas Centrālās bankas Padomes loceklim un šim jautājumam, iespējams, radīsies nozīme, ja ar Eiropas Savienības Tiesas spriedumu /pers. B/ tiks atjaunots Latvijas Bankas prezidenta amatā, kas konkrētajā gadījumā notika.

[5.3] Tiesa neņēma vērā, ka /pers. B/ visu drošības līdzekļa piemērošanas laiku turpināja būt Latvijas Bankas prezidents, jo Latvijas Bankas prezidenta atcelšana no amata iespējama tikai īpašos gadījumos ar Saeimas lēmumu.

Liedzot /pers. B/ pildīt amata pienākumus, Latvijas Banka faktiski radīja prasītājam dīkstāves stāvokli, un uz šī pamata vien Latvijas Bankai ir pienākums izmaksāt viņam neizmaksāto darba algu.

[5.4] Tiesa neņēma vērā, ka Darba likuma normas uz Latvijas Bankas prezidentu kā amatpersonu, kura atrodas īpašās amata attiecībās, nav piemērojamas.

Latvijas Bankas prezidents nav darba vai valsts dienesta attiecībās. Savu funkciju izpildē Latvijas Bankas prezidents ir pilnībā patstāvīgs un neatkarīgs no citiem. Neviena Latvijas Bankas institūcija nav pilnvarota dot Latvijas Bankas prezidentam saistošus rīkojumus, tostarp par atstādināšanu no darba pienākumu pildīšanas, kā ar lemt par darba algas neizmaksāšanu vai samazināšanu.

Gadījumā, ja tiesas ieskatā Darba likuma normas attiecībā uz Latvijas Bankas prezidentu piemērojamas pēc analoģijas, jāņem vērā Latvijas Bankas prezidenta īpašās neatkarības garantijas.

[5.5] Tiesa nepareizi konstatējusi, ka Latvijas Bankas padomei ir tiesības lemt par Latvijas Bankas prezidenta darba algas neizmaksāšanu. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas ieskatā šādas pilnvaras tai piešķirtas ar likuma „Par Latvijas Banku" 26. panta pirmo daļu.

Likuma „Par Latvijas Banku" 26. panta pirmajā daļā noteikts, ka Latvijas Bankas padome Latvijas Bankas vārdā pieņem lēmumus, kas nepieciešami Latvijas Bankas uzdevumu izpildei.

Šie uzdevumi saistīti ar vispārīgu finanšu jautājumu risināšanu (Eiropas Savienības monetārās politikas īstenošanu, valūtas operāciju veikšanu, dalību ārvalstu valūtas rezerves turēšanu un pārvaldīšanu, norēķinu sistēmas vienmērīgas darbības nodrošināšanu). Tie nevar tikt saistīti ar centrālās bankas vadītāja amata izpildes kontroli vai citādu ietekmēšanu.

Vienīgā institūcija, kura bija tiesīga lemt par Latvijas Bankas prezidenta tiesību ierobežošanu, bija Saeima.

[5.6] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 190. panta otro daļu un 193. panta ceturto, piekto daļu.

Tiesa nav ņēmusi vērā, ka lietas materiālos atrodas Latvijas Bankas prezidenta vietnieces parakstīts dokuments, kurā norādīts uz Latvijas Bankas padomes pieņemto lēmumu par prezidenta funkciju ierobežošanu, tomēr paša padomes lēmuma, kurš būtu noformēts likumam atbilstošā veidā, lietā nav.

Uz šo trūkumu prasītājs norādīja jau pirmās instances tiesā, bet tas netika novērsts.

[6] Paskaidrojumos par kasācijas sūdzību atbildētāja norādījusi, ka uzskata to par nepamatotu.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudot apelācijas instances tiesas sprieduma likumību attiecībā uz kasācijas sūdzības argumentiem, Senāts atzīst, ka spriedums ir atstājams negrozīts, bet kasācijas sūdzība noraidāma.

[8] Kā norādīts kasācijas sūdzībā, darba samaksa par laika posmu, kurā tā prasītājam nav izmaksāta, viņam pienākas jau tādēļ vien, ka prasītājs ir Eiropas Centrālās bankas Padomes un Latvijas Bankas padomes loceklis. Kasatora minētie argumenti par Latvijas Bankas prezidenta tiesisko statusu saistībā ar citām viņa īstenotajām funkcijām Senāta ieskatā nedod pamatu atcelt spriedumu.

[8.1] Var piekrist, ka prasītājs par vairāku amatu, proti, Latvijas Bankas prezidenta, Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa un Latvijas Bankas padomes locekļa pienākumu vienlaicīgu pildīšanu saņēma vienotu darba samaksu. Tomēr kasācijas sūdzībā paustais viedoklis, ka drošības līdzekļa piemērošana tikai attiecībā uz Latvijas Bankas prezidenta amatu neliedza viņam tiesības saņemt darba samaksu, nav pamatots.

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 283. panta 1. punktu un Protokola (Nr. 4) par Eiropas Centrālo banku sistēmas Statūtiem un Eiropas Centrālās bankas Statūtiem 10.1. pantu to dalībvalstu centrālo banku vadītāji, kuru valūta ir *euro*, *ipso iure* ir Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļi.

Kā pareizi secinājusi apelācijas instances tiesa, Latvijas Bankas padomes locekļa un Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa amata pienākumi nav patstāvīgi pildāmi, bet ietilpst Latvijas Bankas prezidenta amata pienākumos. Par visu amatu (Latvijas Bankas prezidenta, Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa, Latvijas Bankas padomes locekļa) pienākumu pildīšanu prasītājam pienākas viena darba samaksa.

Papildus norādāms, ka Protokola (Nr. 4) par Eiropas Centrālo banku sistēmas Statūtiem un Eiropas Centrālās bankas Statūtiem (turpmāk arī – Statūti) noteikumi neparedz īpašu darba samaksu dalībvalstu centrālo banku vadītājiem, kuri ir Eiropas Centrālās bankas Padomē. Savukārt saskaņā ar likuma „Par Latvijas Banku" 21. panta otro teikumu bankas prezidents ir bankas padomes sastāvā. Atsevišķa darba samaksa par atrašanos Latvijas Bankas padomē prezidentam nepienākas. Šāds secinājums izriet arī no likuma „Par Latvijas Banku" 30. panta pirmā teikuma (redakcijā, kas bija spēkā prasības celšanas brīdī), saskaņā ar kuru Latvijas Bankas prezidenta, padomes un valdes locekļu, kā arī darbinieku darba samaksu nosaka bankas padome.

Tātad prasītāja tiesību uz darba samaksu pamatā bija atrašanās Latvijas Bankas prezidenta amatā. Savukārt viņa pienākumi Eiropas Centrālās bankas Padomē un Latvijas Bankas padomē neveidoja patstāvīgu tiesisko pamatu darba samaksas saņemšanai.

[8.2] Nepareizs ir kasācijas sūdzības arguments, ka tiesa nedrīkstēja atsaukties uz Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 26. februāra sprieduma apvienotajās lietās C- 202/18 un C-238/18 61. punktu. Minētajā punktā norādīts, ka Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 14.2. pants nepiešķir valsts centrālās bankas vadītājam nekādu imunitāti no krimināltiesvedības, nedz ierobežo drošības līdzekļus, kas varētu viņam tikt piemēroti.

Nevar piekrist kasācijas sūdzībā ietvertajam apgalvojumam, ka tiesa ar savu rīcību būtu atzinusi Latvijas Bankas prezidenta imunitātes jautājumu krimināltiesvedībā par galīgi atrisinātu. Senāta ieskatā apsvērumi par krimināltiesvedības imunitātes piemērošanu prasītājam, kas sniegti Eiropas Savienības Tiesas Ģenerāladvokātes viedoklī apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 un uz kuriem sava viedokļa pamatošanai norāda kasators, neattiecas uz prasības priekšmetu izskatāmajā lietā.

Vienlaikus var piekrist kasācijas sūdzībā norādītajam, ka Latvijas Bankas prezidenta imunitātes jautājums tiks izskaidrots tad, kad Eiropas Savienības Tiesa būs izskatījusi lietu C- 3/20 par to, kā interpretēt Protokola (Nr. 7) par privilēģijām un imunitāti Eiropas Savienībā 11. panta „a" punktu, 17. pantu un 22. panta pirmo daļu.

Eiropas Savienības Tiesa 2021. gada 30. novembra spriedumā ir sniegusi prejudiciālu nolēmumu minētajā lietā, norādot, ka Protokola (Nr. 7) par privilēģijām un imunitāti Eiropas Savienībā 22. pants jāinterpretē tādējādi, ka dalībvalsts centrālās bankas vadītājam var būt imunitāte pret tiesvedību attiecībā uz darbībām, ko viņš veicis, pildot Eiropas Centrālās bankas Padomes locekļa amata pienākumus. Kukuļņemšanas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas nodarījumi neietilpst centrālās bankas vadītāja, kurš piedalās Eiropas Centrālās bankas struktūrā, amata pienākumu robežās un līdz ar to nevar tikt atzītas par darbībām, ko šīs personas veikušas, pildot amata pienākumus (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 30. novembra sprieduma lietā C-3/20 (ECL:EU:C:2021:969 50. punktu*).

Tomēr jautājums par krimināltiesvedības imunitāti nav saistāms ar izskatāmajā lietā izšķiramo civiltiesisko strīdu un tiesas atsaukšanās uz attiecīgajām Eiropas Savienības Tiesas sprieduma apvienotajās lietās C-202/18 un C-238/18 atziņām nevarēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas.

[9] Kā norādīts kasācijas sūdzībā, Latvijas Bankas padome nebija tiesīga izdot rīkojumu par drošības līdzekļa izpildi, kurā citastarp nolēma nodrošināt, ka prasītājs nepilda Latvijas Bankas prezidenta amata pienākumus un viņam netiek izmaksāta darba samaksa. Kasatora ieskatā vienīgā institūcija, kas varēja lemt par viņa tiesību ierobežošanu, ir Saeima.

[9.1] Kaut arī Latvijas Bankas prezidents ir īpašo amatu attiecībās nodarbināta politiska amatpersona, kuru amatā ieceļ Saeima, Senāts piekrīt apelācijas instances tiesas spriedumā secinātajam, ka konkrētajā gadījumā Latvijas Bankas padome varēja izdot minēto rīkojumu.

Īpašo amatu attiecības ir tādas nodarbinātas attiecības, kas rodas tikai no fakta, ka persona ir ievēlēta (iecelta, apstiprināta) amatā ar politisku lēmumu. Īpašo amatu attiecībās citastarp ir nodarbināti tādu publisku personu orgānu locekļi (piemēram, Valsts kontroles padomes locekļi, Latvijas Bankas padomes locekļi, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas locekļi) un iestāžu vadītāji, kurus amatā ieceļ Saeima (sk. *Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. Otrais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 175. lpp.*).

Saskaņā ar likuma „Par Latvijas Banku" 22. panta pirmo un trešo daļu Latvijas Bankas prezidentu amatā ievēlē Saeima uz pilnvaru termiņu, kas ir pieci gadi. Pirms minētā termiņa Saeima var atbrīvot Latvijas Bankas prezidentu no amata tikai tad, ja 1) ir saņemts viņa personīgs iesniegums par atkāpšanos no amata; 2) viņš ir izdarījis smagu pārkāpumu vai vairs neatbilst nosacījumiem, kas vajadzīgi pienākumu veikšanai, Statūtu 14.2. panta izpratnē (likuma „Par Latvijas Banku" 22. panta trešā daļa). Turklāt Saeima atbilstoši minētā likuma 22. panta piektajai daļai šā panta ceturtās daļas 2. punktā minētajā gadījumā var lemt par Latvijas Bankas prezidenta atbrīvošanu no amata tikai pēc tam, kad ir stājies spēkā notiesājošs tiesas spriedums.

Tomēr nedz likumā „Par Latvijas Banku", nedz citā normatīvajā aktā nav noteikta kārtība Latvijas Bankas prezidenta pilnvaru apturēšanai. Konkrētajā gadījumā Saeima, ņemot vērā pret prasītāju /datums/uzsākto kriminālprocesu, /datums/pieņēma lēmumu „Par aicinājumu Latvijas Bankas prezidentam /pers. B/ atkāpties no amata". Tajā prasītājs tika aicināts atkāpties no amata saskaņā ar likuma „Par Latvijas Banku" 22. panta ceturto daļu. Neraugoties uz minēto aicinājumu, prasītājs no Latvijas Bankas prezidenta amata neatkāpās.

Senāta ieskatā konkrētajos apstākļos un atbilstoši tobrīd spēkā esošajam normatīvajam regulējumam Saeima bija izdarījusi visu, kas no tās atkarīgs, lai rastu risinājumu jautājumam par prasītāja atrašanos Latvijas Bankas prezidenta amatā.

[9.2] Var piekrist kasācijas sūdzībā norādītajam, ka tiesa, pamatojot Latvijas Bankas padomes tiesības atstādināt prasītāju no amata pienākumu pildīšanas, nepareizi piemērojusi likuma „Par Latvijas Banku" 26. pantu. Šajā likuma normā noteikts, ka Latvijas Bankas padome Latvijas Bankas vārdā pieņem lēmumus, kas nepieciešami Latvijas Bankas uzdevumu izpildei, tai skaitā piedaloties Eiropas Centrālo banku sistēmas uzdevumu izpildē.

Likuma „Par Latvijas Banku" 26. pants ir saistāms ar Latvijas Bankas kā Latvijas Republikas centrālās bankas uzdevumiem monetārās politikas un finanšu jomā, kas noteikti likumā „Par Latvijas Banku" un Protokolā (Nr. 4) par Eiropas Centrālo banku sistēmas Statūtiem un Eiropas Centrālās bankas Statūtiem. Minētais likuma pants neattiecas uz Latvijas Bankas padomes patstāvīgu kompetenci lemt par prezidenta atstādināšanu.

Tomēr nav pamata uzskatīt, ka Latvijas Bankas padome nebija tiesīga izdot 2018. gada 23. februāra rīkojumu „Par drošības līdzekļa izpildi" un tiesas atsaukšanās uz likuma „Par Latvijas Banku" 26. pantu būtu novedusi pie lietas nepareizas izspriešanas. Minēto rīkojumu Latvijas Bankas padome izdeva, izpildot KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmumu „Par drošības līdzekli", ar kuru prasītājam tika piemērots noteiktas nodarbošanās aizliegums. Pēdējais ietvēra ierobežojumu prasītājam veikt noteikta veida nodarbošanos (darbības), kas saistītas ar lēmumu pieņemšanas, kontroles un uzraudzības funkcijām Latvijas Bankā, tostarp ieņemt Latvijas Bankas prezidenta amatu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 254. panta otro daļu procesa virzītāja lēmumu par noteiktas nodarbošanās aizliegumu nosūta izpildei personas darba devējam vai citai attiecīgai institūcijai. Minētā panta trešās daļas pirmajā teikumā norādīts, ka lēmums ir obligāts jebkurai amatpersonai un izpildāms triju darba dienu laikā no tā saņemšanas dienas. Senāts pievienojas tiesību doktrīnā paustajai atziņai, ka attiecīgās amatpersonas un institūcijas nav tiesīgas izvērtēt, cik, viņuprāt, ir vai nav pamatots procesa virzītāja noteiktais liegums un atteikties nodrošināt tā izpildi (sk. *Meikališa A. Krimināprocesa likuma 254. panta komentārs. Grām.: Krimināprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 703. lpp.*).

Tādējādi Latvijas Bankas padomei saskaņā ar likumā noteikto bija jāizpilda procesa virzītāja KNAB amatpersonas lēmums par drošības līdzekli, kas tika izdarīts, izdodot Latvijas Bankas padomes 2018. gada 23. februāra rīkojumu „Par drošības līdzekļa izpildi".

[10] Attiecībā uz kasācijas sūdzības argumentu, ka Darba likuma normas attiecībā uz Latvijas Bankas prezidentu kā īpašo amatu attiecībās esošu amatpersonu nebija jāpiemēro un tiesa uz tām nevarēja atsaukties, liedzot prasītājam tiesības uz darba samaksu, Senāts norāda turpmāko.

[10.1] Latvijas bankas prezidents, atrodoties īpašo amatu attiecībās ar Latvijas Banku, nav uzskatāms par darbinieku Darba likuma izpratnē. Tomēr tiesību doktrīnā ir pamatoti norādīts, ka arī citu, no darba tiesiskajām attiecībām atšķirīgu, nodarbinātības tiesisko attiecību regulēšanai tiek piemērotas atsevišķas darba tiesību normas (sk. *Slaidiņa V., Skultāne I. Darba tiesības. Papildināts un pārstrādāts izdevums. Rīga: Zvaigzne ABC, 2017, 13. lpp.*). Piemēram, saskaņā ar Valsts civildienesta likuma 2. panta ceturto daļu valsts civildienesta tiesiskajās attiecībās piemērojamas darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu normas, kas nosaka vienlīdzīgu tiesību principu, atšķirīgas attieksmes aizlieguma principu, aizliegumu radīt nelabvēlīgas sekas, darbinieku pārstāvības un darba koplīgumu noteikumus, darba un atpūtas laiku, darba samaksu, darbinieka materiālo atbildību un termiņus, ciktāl to nenosaka šis likums. Īpašo amatu attiecībās esošās amatpersonas arī nav izņēmums. Ciktāl šādu amatpersonu nodarbinātības attiecības nav noregulētas ar speciālajām tiesību normām, tām jāpiemēro darba tiesību normas.

Turklāt Latvijas Bankas 2009. gada 5. novembrī izdotie iekšējās kārtības noteikumi „Darba samaksas noteikšanas un piešķiršanas kārtība" noteic, ka uz Latvijas Bankas amatpersonu (tajā skaitā Latvijas Bankas prezidenta) un darbinieku tiesiskajām attiecībām ar Latvijas Banku tiek attiecināts likums „Par Latvijas Banku" un Darba likums.

Tātad arī Latvijas Bankas prezidenta nodarbinātības attiecībām Latvijas Bankā, ciktāl tās nav noregulētas ar speciālajām tiesību normām, ir piemērojams Darba likums.

Papildus apstiprinājums minētajam secinājumam gūstams arī no Saeimā 2021. gada 20. oktobrī pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par Latvijas Banku". Likuma „Par Latvijas Banku" 30. pants papildināts ar otro daļu, nosakot, ka Latvijas Bankas padomes locekļu (tajā skaitā Latvijas Bankas prezidenta un viņa vietnieka) darba samaksas izmaksai, izdevumu atlīdzināšanai, ieturējumiem no darba samaksas un to ierobežojumiem, darba laikam un atpūtas laikam, kā arī darba aizsardzības pasākumiem piemēro attiecīgās Darba likuma un Darba aizsardzības likuma normas, ciktāl likumā „Par Latvijas Banku" nav noteikts citādi.

Kaut arī minētie grozījumi likumā „Par Latvijas Banku" nebija spēkā laikā, kad Latvijas Bankas padome izdeva rīkojumu „Par drošības līdzekļa izpildi", var uzskatīt, ka likumdevējs ar tiem nav ieviesis pilnīgi jaunus un no līdzšinējiem atšķirīgus noteikumus Latvijas Bankas padomes locekļu nodarbinātības attiecībām, bet tikai

precizējis jau pastāvējušo normatīvo regulējumu ar mērķi veicināt tiesisko noteiktību attiecībā uz piemērojamo normatīvo regulējumu (sk. *likumprojekta „Grozījumi likumā „Par Latvijas Banku”” (Nr. 90/TA-2541 (2020)) anotācijas I daļas 2. sadaļas 1. punktu. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/A4E7EBBE69E19BA1C225869C00491DFE?OpenDocument*).

[10.2] Neraugoties uz kasācijas sūdzībā pausto viedokli, ka Darba likuma normas Latvijas Bankas prezidenta amata pienākumu pildīšanai nav piemērojamas, kasators vienlaikus norādījis, ka ar Latvijas Bankas padomes rīkojumu viņam tika radīts dīkstāves stāvoklis, kura dēļ viņam bija tiesības saņemt darba algu.

Dīkstāvei atbilst situācijas, kad darba devējs nenodarbina tādu darbinieku, kuram nav šķēršļu veikt darba līgumā paredzētos amata pienākumus un kurš ir vēlējies to darīt. Pēc būtības tas nozīmē darba devēja neattaisnojamu vai vainojamu rīcību. Respektīvi, ar dīkstāvi jāsaprot situācija, kurā darbinieks ir gatavs veikt darba pienākumus, bet darba devējs tādu vai citādu apsvērumu dēļ to nenodrošina – nenodarbina vai neveic darbinieka saistības izpildījuma pieņemšanas nepieciešamās darbības (sk. *Senāta Civillietu departamenta 2019. gada 28. novembra sprieduma lietā Nr. SKC- 1075/2019 9.2. punktu (ECLI:LV:AT:2019:1128.C29478617.7.S0)*).

Konkrētajā gadījumā prasītājs nepildīja Latvijas Bankas prezidenta amata pienākumus nevis dīkstāves dēļ, kurā būtu vainojama Latvijas Banka, bet gan tādēļ, ka to liedza procesa virzītāja, proti, KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmums par drošības līdzekli un Latvijas Bankas padome šo lēmumu ar savu rīkojumu izpildīja.

[10.3] Pareizs ir tiesas secinājums, ka ar Latvijas Bankas rīkojumu prasītājs tika atstādināts no darba atbilstoši Darba likuma 58. panta pirmajā daļā noteiktajam, par atstādināšanas laiku viņam neizmaksājot darba samaksu. Turklāt atbilstoši Darba likuma 58. panta otrajai daļai darba devējam ir pienākums atstādināt darbinieku no darba, ja normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos to pieprasa attiecīgi pilnvarota valsts institūcija. Darba devējam ir pienākums izmaksāt darbiniekam vidējo izpeļņu par visu darba piespiedu kavējuma laiku, kā arī atlīdzināt ar atstādināšanu radušos zaudējumus tikai tad, ja darbinieka atstādināšana no darba ir bijusi nepamatota darba devēja vainas dēļ (Darba likuma 58. panta ceturtā daļa). Ja turpretī darba devēja rīkojums par atstādināšanu ir tiesisks, tad nav pamata prasīt no viņa darba algas samaksu vai citādu atlīdzinājumu.

Kā norādīts iepriekš, Latvijas Bankas padome, nepastāvot rīcības brīvībai, bija tikai izpildījusi kriminālprocesa virzītāja lēmumu. Tādēļ nav pamata apšaubīt tiesas izdarīto secinājumu, ka nav Latvijas Bankas vainojamas rīcības un nepastāv priekšnoteikumi darba algas izmaksai prasītājam par viņa atstādināšanas laiku. Var arī piekrist tiesas norādītajam, ka atlīdzība par kaitējumu, ja tas prasītājam nodarīts ar Eiropas Savienības Tiesas atcelto KNAB amatpersonas 2018. gada 19. februāra lēmumu, ir valsts atbildības kontekstā vērtējams jautājums.

Līdz ar to Senāts atzīst, ka tiesa uz izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem ir pareizi attiecinājusi Darba likuma normas par atstādināšanu no darba un tās tiesiskajām sekām.

[11] Kasācijas sūdzībā arī norādīts, ka tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 190. un 193. pantu, jo nav ņēmusi vērā to, ka lietas materiālos atrodas Latvijas Bankas prezidenta vietnieces 2018. gada 23. februārī parakstīts rīkojums par drošības līdzekļa izpildi, nevis Latvijas Bankas padomes rīkojums.

Šajā sakarā norādāms uz likuma „Par Latvijas Banku” 21. panta otro daļu, kurā noteikts, ka Latvijas Bankas padomi vada bankas prezidents vai viņa vietnieks. Tātad Latvijas Bankas prezidenta vietniece bija tiesīga padomes vārdā attiecīgo rīkojumu parakstīt un nav gūstams apstiprinājums tam, ka lietas materiālos esošais dokuments nebūtu uzskatāms par Latvijas Bankas padomes rīkojumu.

[12] Apkopojot visu iepriekš minēto, Senāts atzīst, ka prasītāja kasācijas sūdzības apmierināšanai nav pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474. panta 1. punktu, Senāts

nosprieda:

atstāt negrozītu Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2021. gada 24. marta spriedumu, bet /pers. B/ kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Senators K. Balodis

Senatore Z. Pētersone
Senators N. Salenieks